

ראיון עם יקותיאל נץ

30 ביולי 1995

פרויקט תיעוד תולדות חיל הים

מראיינת: דניאלה רן

קלטת 1, צד א'

ש. איך הגעת לפעילות ימית?

ת. הלכתי לבית-הספר הימי בחיפה. היינו קצת כיתה מרדנית ולא גמרנו בשלוש שנים, זה היה עוד בסוף מלחמת העולם השנייה ולא רצינו לעשות את השנה הרביעית והלכנו לים.

ש. מי היה במחזור אתך?

ת. במחזור שלנו היינו 5 שייטים 41- ... - יוחנן קאהן, אבינועם ברקר (בר), אורי ברון שהיינו קוראים לו "השבוי" כי חשבו שהוא נהרג ומצאו איזו גווייה וקברו אותה ואחר כך בדקו את השם שלו והסתבר שהוא היה שבוי אצל הירדנים, ואני. החמישי בכיתה, שדוקא עליו חשבנו שיהיה הימאי בה'א הידיעה, עמנואל קצב, מהקריות, דוקא עסק בספינות דייג. בפעם האחרונה פגשתי אותו לפני כמה שנים בלוס אנג'לס והוא בונה שם יאכטות מבטון.

החלטנו לא להמשיך ללמוד. התקבלתי לעבודה בחברת "עתיד" בתור נער סיפון.

ש. על איזו אנייה?

ת. על ה"עליזה". עבדתי שם שנתיים מנער סיפון עד מלח כשיר. אגב, זו היתה אנייה שדיברו בה רק גרמנית, מהפיקוד ועד נערי הסיפון. הפיירמנים היו מצרים. היהודים אז לא עבדו באנייה קשה.

משם, אחרי חופשה, הלכתי לכמה חודשים לעבוד על ... בתור מלח כשיר, ואז ירדתי שוב לחופשה וביקשו ממני להיות קצין שני על ה"עליזה". דבר שאף אחד לא יודע, אבל על ה"עליזה", כשהכריזו על קום המדינה, שמו לה כבר אז ערבים פצצה בפורט סעיד ופיצצו לה את החלק האחורי של ההגה והיא היתה שם בתיקונים והתעכבה. זה היה בין נובמבר לפברואר.

ש. כמה טון היתה בערך ה"עליזה"?

ת. בערך אלף טון. אנייה קטנה. היא היתה קודם אניית מעפילים.

אחרי החלוקה היה גיוס בארץ, התייצבתי בלשכת הגיוס, אבל קיבלתי פטור בתור איש צי סוחר וישבתי וחיכיתי והאנייה לא מגיעה. בינתיים נהרג אחד הקולגים שלי, שהיה גם על האנייה אתנו. בשיירות שהיו נוסעות מהדר העירה דרך המושבה הגרמנית. כשאני נסעתי בשיירה כזו ונכנסתי וראיתי איזה "פישר" צעיר עם סטן שצריך להגן עלי, אמרתי: מספיק, אני מתגייס, והלכתי לשרוליק אאורבוך ואמרתי שאני רוצה להתגייס לפלי"ם. הוא גייס אותי ושלח אותי קודם לסידני עלי ששם היה מחנה אימונים של הפלי"ם. הייתי בסידני עלי.

ש. עם איזו קבוצה?

ת. המ"כ שלי היה צ'יטה. אסקימו ז"ל היה מפקד הבסיס. אחרי כשבועיים אימונים.

ש. אימוני ים?

ת. לא. אימוני חי"ר. אחרי שבועיים של אימונים קראו לי ולעוד שניים שהיה לנו עבר ימי מהצי הסוחר, ושלחו אותנו לחיפה ל"דרום אפריקה". עבדתי עליה קודם כשהיתה ספינה אזרחית. היא היתה ספינת דייג שיהדות דרום אפריקה תרמה אותה לשם פיתוח הדייג, אבל היא לא התאימה. עבדתי עליה כשעוד היתה ספינה אזרחית, עם רב-חובל דני וצוות חצי ישראלי וחצי זר. אבל אף פעם לא דגנו הרבה דגים, כי הציוד שלה לא התאים לדייג בארץ. זה היה ציוד לדייג במים עמוקים באוקיינוס ההודי ולא התאים לארץ. מבחינת האנשים שהיו עליה, שגם היו אחר כך בחיל הים, היה משה אלון. היינו שם דייגים, אבל הסקיפר ידע שאנחנו מהצי הסוחר ונתן לנו לעשות משמרות.

ש. מי היה הסקיפר?

ת. זה הדני. מה שהשמטתי שאני אחרי שעבדתי בחברת "עתידי" עבדתי 4 חודשים בתור קצין שלישי על טנקר, שהיה בריטי. הוא היה צריך להביא מהים השחור נפט גולמי לביירות. אז הבריטים השאירו רב חובל בריטי ואלחוטאי בריטי והצוות היה מורכב מקצינים יהודים. הקצין הראשון היה ..., הקצין השני היה הלל תורן ז"ל ואני

הייתי קצין שלישי. היה ציף יהודי והיה ... יהודי. המלחים היו מצרים. המכונאים היו יוונים. עבדנו טוב ביחד.

ש. את הדלק הובילו...

ת. אני לא הספקתי לעשות נסיעה לרוסיה. הרוסים ביטלו את החוזה הזה ואז עשינו נסיעות רק בים התיכון ובתעלת סואץ, ולכן גם אחרי 4 חודשים פיטרו את הצוות הישראלי ואת כל המקומיים, ושלחו מקומיים והאנייה חזרה לאנגליה. כשירדתי ממנה, זה היה בנובמבר, חגגנו את הכרזת החלוקה באו"ם.

מסידני עלי שלחו אותי לחיפה להצטרף לאנייה "דרום אפריקה", וזו היתה הפעולה הצבאית הראשונה למעשה של הפלי"ם, שהיה צוות כפול עליה, היה רב חובל יעקב אפשטיין ז"ל והיה מפקד פעולה שאיני זוכר את שמו. אני הייתי שם בתור מלח ואני זוכר שיצאנו מחיפה ונסענו לקיסריה, שם הביאו לנו את ה... היחידי של הגדוד הרביעי של הפלמ"ח. עם שני מח"לניקים עלינו על איזה עמדה משקי חול והיינו צריכים לתפוש איזה שהיא ספינת רכש. לא תפשו את הספינה. חזרנו, הורדנו את הנשק שהיה ואני נשארתי על ה"דרום אפריקה". לא היה מוגדר מה שעשינו. בדיג לא עסקנו. היה לנו אחר כך באנייה קצת נשק כמו סטנים ודברים כאלה. ביום אחד הורידו אותי מה"דרום אפריקה" וזה מאוד הרגיז אותי, מפני שהיא נסעה עם קורס חובלים דאז למסינה לתיקונים וגם הרכיבו עליה שם איזה פלטות שריון על הגשר והציבו כמה מקלעים. אותי העבירו ל"חנה סנש", שהיתה אניית המעפילים שהורידו מהחוף בנהריה.

ש. למה זה הרגיז אותך?

ת. כי רציתי לנסוע למסינה.

ש. על "דרום אפריקה" היה אתך גם אריה עירוני?

ת. אני זוכר את אסקימו, היה עוג, מכונאי שהיינו צריכים לשכנע אותו שמכונאי צריך להיות למטה במשמרת ליד המכונה, ובמקום להיות למטה ישב וקרא עיתון למטה, זו היתה האווירה בפלמ"ח.

על ה"חנה סנש" היה שרוליק אאורבך המפקד, אני הייתי הסגן שלו וכל הצוות היה מהפלמ"ח. שם כבר היה לנו נשק והיתה בעיה תמיד כשהיינו נכנסים לחיפה והיינו

צריכים להחביא את הנשק מפני האנגלים והיה לנו סליק מיוחד בחרטום. באחד המקרים, כשאני לא הייתי באנייה אלא ביום חופש, האנגלים באו לאנייה ועצרו את כל האנשים וחיפשו את הנשק ולא מצאו אותו. אנחנו עם הספינה הזו סיירנו לאורך החופים, כי האנגלים כבר התחילו לצאת. תל-אביב כבר היתה שלנו. בתל-אביב היינו עוגנים ומדי פעם כשהיו תוקפים את הרידינג המטוסים המצרים, עם הנשק שהיה לנו ירנו. לא היתה לנו חצובה אז היינו שמים אותו על החצובה של המצפן המגנטי על הגשר כדי שיקבל זווית. זה עוד היה אחר כך קיבלנו איספנוסוויזה ושתי בזות, שהיו מקלעים צ'כים. האיספנוסוויזה היה לה חרטום והבזות היו בחצובות על הגשר משני הצדדים וקיבלנו את המספר ש27. ה"דרום אפריקה" היתה ש29. ש' זה בשביל שירות. ק' היו הקרביות. בהרבה מקומות את ה"חנה סנש" לא מזכירים. אנחנו למעשה היינו היחידים שפיטרנו לאורך החוף. זה לא היה בדיוק מוגדר מה, בכל זאת פעם אחת אמרו לנו שיש ספינה מצרית שניסתה להטביע את הספינה "אשקלון". בסוף פגשנו אותה וראינו את הצורה מרחוק של אניית מלחמה, ולא משנה אם זאת היתה קורבטה, פריגטה או שולת מוקשים, אבל עדיין אותנו היו אוכלים לארוחת-בוקר. עשינו אחורה פנה ונסענו.

אחר כך עשינו פעולה אחת ב.... כשהמצרים ישבו שם. קיבלנו פקודה לירות עליה. התקרבו מאוד לחוף וראינו שיירה של גמלים או משהו על החוף. עם הבזות ירנו עליהם. ראינו שהם התפזרו, אבל אם פגענו או לא אני לא יודע. אחר כך, בשלב יותר מאוחר, התחלנו גם לבדוק ספינות אנגליות. פעם תפשו שתי נחתות בריטיות.

ש. עוד לפני שגמרו את הפינוי?

ת. עוד לפני. עצרנו אותם מול עתלית ושרוליק אאורבך היה מאוד גאה לעצור אותם, מפני שעצרו אותו כשהיה מפקד אניות מעפילים. להם לא היה נשק והוא נתן להם לנסוע. זה היה בעיקר בשביל הרושם. לא היתה שום סיבה.

ש. איך הם הגיבו על זה שישראלים יהודים עוצרים אותם?

ת. הם קצת התפלאו אבל לנו היה נשק ולהם לא היה כלום.

אחר כך גם השתתפנו בכיבוש המשולש דרומה לעתלית. אמרו לנו לירות עם ה-20-
מ"מ על החוף. אז ירינו ואם פגענו או לא אני לא יודע.

זה מביא אותי לפינוי חיפה על ידי האנגלים. קיבלנו תגבורת. 16 הגיעה. עמדנו בתל-
אביב על עוגן והיא מגיעה עם 5 וחצי קשר, ואנחנו עם ה"חנה סנש" נסענו 7 קשר.
העיקר היתה הפעולה שעשינו לכיבוש פינוי הגליל המערבי. על זה התאמנו,
ש. אפוא?

ת. מול חוף קרית חיים. השיטה שהיינו מביאים מעפילים. היינו זורקים עוגן כמה
שיותר קרוב לחוף, מורידים צוות לחוף ומורידים סירות גומי גדולות ויושבים בהם
כמה אנשים. התאמנו להעלות ולהוריד חיילים. מפקד הפעולה היה קיפי. בסופו של
דבר העמסנו או את גדוד 21 או גדוד 22. ליד תחנת הכוח במפרץ, חוף שמן, כשהכל
היה תחת שליטת האנגלים שהם לא הרגישו בזה. העלינו את הצבא, נסענו לנהריה,
הורדנו שם את החיילים וחיכינו. הם כבשו או פתחו את הכבישים לגליל המערבי
ומשם פינו את כל הנשים והילדים מהקיבוצים והביאו אותם לאנייה אלינו. אני
אפילו זוכר את התאריך - 15 במאי. היינו עם הדגל הלאומי. נסענו לכיוון חיפה.
ש. כמה אנשים היו?

ת. בערך 200. בחיפה אני זוכר שעגנה אנייה יוגוסלבית והיא הראשונה שהורידה את
הדגל לכבודנו ואנחנו הורדנו לה חזרה. זו היתה ההצדעה שלה לנו.
ש. זה היה מרגש?

ת. זה היה מרגש. בנמל חיפה לא היו בריטים. מה אנחנו עושים? אנחנו חמושים.
היו לנו סטנים. בא אלינו פיילוט והכניס אותנו לרציף הצבאי של הבריטים. קשרנו
את הספינה והורדנו את הנשים והילדים על הרציף אצל הבריטים, שיחררנו את
הספינה ויצאנו חזרה לים.

ש. זו בעצם הפעם הראשונה שהבריטים קיבלו אנייה באופן רשמי וגלוי.
ת. נכון.

ש. איך הם התייחסו?

ת. הם לא ידעו בדיוק איך לאכול את זה, אבל הם לא עצרו אותנו, מפני שהיו נשים וילדים וזה היה מעשה לא הומני לעשות משהו. זה לא בדיוק הכל בסדר כרונולוגי כי אני נזכר בכל מיני דברים.

"חנה סנש" היתה צריכה להוביל לנחיתה שהיתה צריכה להתבצע בדרום לבנון, בליטני, לפוצץ גשרים. לקראת זה אנחנו התאמנו עם כוח קומנדו שאיני יודע מי היה המפקד שלו, זה היה דרומה לעתלית.

ש. מתי זה היה?

ת. באפריל או משהו כזה. הפעולה בסופו של דבר בוטלה. פעולה אחת בוצעה עם סירה של עוגן, אבל הפעולה שלנו היתה צריכה להיות בקנה מידה יותר גדול והיא בוטלה. הקימו כוח קומנדו, כוח נחיתה ואנחנו התאמנו הרבה עם כוח נחיתה בשיטה המקובלת של חבל עם סירות גומי. הם היו דרומה לעתלית באיזה שהו מקום ומדי פעם היינו מתאמנים אתם. היינו כמה פעמים בנהריה. זה היה בהפוגה. וגם זה בוטל ברגע האחרון. היינו צריכים להוביל אותם לגשר וזה בוטל.

ש. מתי זה היה?

ת. לפני הכרזת המדינה.

ש. בכל אופן הבריטים עוד היו עד 31 למאי.

ת. כן.

ש. ספר אולי את כל המעמד.

ת. עמדנו על עוגן בתל-אביב ואנחנו מקבלים פקודה לנסוע לחיפה.... הרמתי עוגן ונסעתי. אני הייתי המפקד אבל שרוליק לא ויתר והוא הגיע עם סירה של עוגן בחצי מייל לפני חיפה ועלה והכניס את האנייה לחיפה. אנחנו היינו 3 האניות שנכנסנו לחיפה כשהבריטים עזבו. זה היה ב-31 ביוני.

התאמנו במשך שבועות עם כוח רגלי להנחית אותו מהים. הכוח היה עלינו שהוא לא ינחת בלבנון. משימת ההובלה של גדוד 22 לנהריה הם למעשה אחר כך מהצפון תקפו את עכו והפתיעו אותם, כי עכו היתה מוגנת כלפי דרום והכוח שתקף מצפון הצליח לתקוף את עכו בקלות. בהזדמנות זו עברנו ליד עכו וירינו עליה את המקלעים שהיו לנו.

ש. התושבים ברחו?

ת. לא. הם נשארו. אני הייתי על "דרום אפריקה" כשהיה כיבוש חיפה. אני זוכר את הבריחה ההמונית מהעיר. ראיתי את המרכבים הלבנונים שבאים ואוספים את האנשים. היה ערבי שניסה לעלות לאנייה, אבל לידנו היה לאנץ' של עוגן, ורדפנו אחריה ותפשנו אותה עם נשק בנמל כשעוד האנגלים היו שם. קיבלתי אז גם איזה מכה. ליד המזח היתה חברה ערבית, היה עוגן וחברה ערבית להובלת לאנצ'ים בנמל. אנחנו עם הדרום אפריקה היינו מורידים אנשים עם סירות למזרח הקטן הזה של הלאנצ'ים והערבים לא נתנו לגשת, אז היפתי אחד למים, אז קיבלתי מכה די חזקה. עוד משהו שאני רוצה לספר על אלטלנה. כשהיתה תקרית אלטלנה קיבלנו פקודה לסייע לקורבטה בכפר ויתקין. עד שהגענו לאלטלנה היא כבר בערה וכבר לא היה מה לעשות. זה הסיפור של האנייה "חנה סנש".

הגיעה אניה מארה"ב, "נוגה", שהיתה ה-26ק. אחר כך היתה "נוגה" ק22, שעליה פיקדתי בשלב יותר מאוחר. ה"נוגה" הזו היתה מין ציידת צוללות קטנה של 300-400 טון. המפקד שלה היה ג'קי אפשטיין ז"ל. הסגן שלו היה אברהם פיסארו, שהוא רב-חובל עכשיו. היה קצין סיפון מירצ'ה אדלשטיין ז"ל, ואני הייתי קצין קשר וניווט. אגב, כשאני עבדתי על ה"עליזה" כנער סיפון מירצ'ה אדלשטיין היה הבוס. היה ימאי ותיק. לא יכול היה לקבל פיקוד או להיות קצין ים בצי הסוחר כי היה מרכיב משקפיים.

ש. אסור היה להיות רב חובל כשצריך היה להרכיב משקפיים?

ת. כן. ביטלו את זה רק לפני כמה שנים. כשכבר היה רב-חובל עם משקפיים זה היה בסדר, אבל לא קיבלו קציני סיפון אם לא היתה ראייה פרפקט.

ש. מתי זה היה?

ת. בפעולה על הפארוק ה"נוגה" השתתפה. זו היתה האנייה היחידה עם ראדאר. דני שפיצר היה המפקד. אני הייתי קצין ניווט אבל ציפו ממני לדעת איפוא האנייה נמצאת ולא היה לי שום אמצעי לדעת את זה. באניית סוחר אז קצין הניווט יודע מה שהוא עושה. נוסעים על קורס ידוע ובמהירות קבועה ואפשר לקבוע את המקום. אבל

כשפה זו אניית מלחמה שכל הזמן מסתובבת ומשנה כיוונים, מאוד התקשיתי למלא את תפקידי. אבל אני זוכר שכשהלכנו זה היה בהפוגה, אז ביום שלחו אותנו.

ש. לפארוק אתה מתכוון?

ת. כן. שלחו אותנו במשך היום, שייטת אחת היתה רחוקה, כלומר היו שם שתי הקורבטות 24 שהובילה את הלוחמים של שייטת 13, ואותנו שלחו לגרות את המצרים לפתוח עלינו באש. שלחו אותנו לעבור קרוב ליד הפארוק ושולת המוקשים השנייה והם לא פתחו עלינו באש. אז בלילה הוחלט לפעול. מה שקרה שבראדאר ראינו את שתי האניות המצריות ואת הכוח שלנו ואז התקלקל הראדאר. אחרי כמה שעות כשהופעל הראדאר שוב, שתי האניות המצריות לא היו. לא הבינו מה קרה. אז אמרתי: אולי הטביעו אותן? אז כולם ירדו עלי: מה אתה מבלבל את המוח, אם היו מטביעים אותם היינו שומעים את ה"בום". אבל חצי שעה אחרי זה הגיעה הודעה שהטביעו אותם.

ה"נוגה" היו לה בעיות של מנועים והיא לא החזיקה הרבה זמן מעמד.

גיוקי אפשטיין ירד מהאנייה. אברהם פיסארו קיבל את הפיקוד. מירציה היה צריך להיות סגן, כי היה סניור ממני, אבל הוא מסיבה אישית לא רצה להיות הסגן של פיסארו. גם אני לא כל כך רציתי להיות הסגן של פיסארו, אבל שיכנעו אותי.

ש. היה איזה קושי אתו?

ת. כן. הוא היה זר שפקפקו לגבי הידע המקצועי שלו. אבל גיוקי אפשטיין המליץ ולי אמרו שרוצים שם ימאי מנוסה. בגלל זה נשארתי בקבע. מירציה קצת כעס עלי ודי בצדק.

ש. שנשארת עם פיסארו?

ת. כן. מפני שהוא למעשה היה צריך להיות סגן. עם פיסארו אחר כך יצאנו עוד פעם. אחרי ההפוגה הראשונה בעיקר מה שהיה לנו זה הפגזות על עזה, עם הקורבטות, השתתפנו בזה. היה לנו תותח 3 אינץ'. פעם אחת הק20 נפגעה. היתה שגיאה טקטית של פיסארו וגם אנחנו נפגענו. היה לנו קלקול במנוע והלך הגיר והאנייה הזו לא הפליגה יותר.

אז העבירו אותי ל"בן הכטי", ק24. הסגן של אולי וצלר ז"ל. היתה אניית הובלה של שייטת 13. שם התאמנו עם שייטת 13. מהק24 אולי וצלר ירד לאילת והקים את הבסיס באילת. אני הייתי צריך לרדת אתו בתור סגן, אבל נשארתי בתור מפקד על הק24. נשארתי לחסל אותה. ... מפקד החייל שהיה שלמה שמיר. רוז ... היתה ראש הלשכה, ... עומד למשפט. הזדעזעתי. הסתבר שבאנייה היה חסר איזה שהוא מלאי, כשחיסלו אותה, אז שלמה שמיר קרא לי ואמר: זכאי,

על האנייה חליתי בדלקת ריאות ואז כבר לא ירדתי בתור הסגן של אולי לאילת וקיבלתי סגן השייטת הקטנה של שלמה אראל. בתקופה הזו קיבלנו את הנמ"חים. אז בא אלי מירצ'ה ואומר שיש איזה השתלמות לקציני ים בצרפת. כל אנשי הצי הסוחר, הקולגים שלי, כשגמרו צבא חובה, השתחררו והלכו לצי הסוחר. גם אני רציתי להשתחרר ואז קרא לי שלמה יעקובסון, שהיה ראש אכ"א ושיכנע אותי: אנחנו צריכים ימאים. כל הימאים עוזבים וחיל הים צריך ימאים. אז אמרתי: בסדר, אני ימאי, אבל מה אני מבין מצבא? אז הוא אמר: נראה. אז חתמתי על שנה, בתנאי שאקבל השכלה צבאית. כשהייתי בשייטת הקטנה, חצי שנה אחרי זה, מירצ'ה אמר שיש חוזר שאומר שיש בתי ספר מקצועיים בצרפת ושאגיש את המועמדות שלי. אמרתי שאני לא יודע צרפתית. אז הוא אמר שגם אחרים לא יודעים. היגשתי את המועמדות ועברתי את המיון. את כל אלה שלא ידעו צרפתית לימדו אותנו בסרפנד בקורס לקראת היציאה לצרפת. היו שם אנשי כל המקצועות של הצבא, פרט לחיל האוויר ו.... אותי החליטו לשלוח לקורס שנראה אז הקורס הטקטי ביותר - קורס הטניץ הראשון - טורפדו נגד צוללות. שלחו עוד שניים מקורס תותחנות - את חיים אילת ומשה תגר. את משה מיכאלי שלחו לקורס גני"ק. למדנו בסרפנד שלושה חודשים צרפתית. חיים אילת שהיה במיוחד מוכשר לשפות קפץ שתי כיתות. אני נשארתי עם המתחילים. אחרי 3 חודשים שלחו אותנו לצרפת.

ש. מה למדתם עוד לקראת הלימודים בצרפת?

ת. למדנו תרבות צרפתית וזה היה מצוין. למדנו תרגילי סדר צרפתיים. ניסו לתת לנו גם נימוסים והליכות. זו היתה שנה קשה מאוד. הגענו לשם, נשרי, שהיה עוזר נספח אמר שההוראה היתה לשלוח את כולם ישר לבתי הספר. הוא חילק את התקציב

ובמקום לשלוח במחלקה שנייה ושלישית הוא הביא את כולנו לפריז וסידר אותנו באיזה בית-ספר עם מיטות מתקפלות ונתן לנו קצת כסף כיס כדי שלפחות נרגיש קצת את פריז. הוא אמר לנו: תסעו ברכבת לילה מפריז לטולון ותתייצבו בטולון. אפוא בטולון? הוא אמר: אני לא יודע. תסתדרו. אז קודם כל עשינו דבר נכון ונסענו ברכבת יום וישנו את הלילה ולא ישר מהרכבת, ובבוקר הלכנו בטולון לטייל וראינו מפקדה של הצי במרכז העיר בטולון. הלכנו 4 קצינים במדים למפקדה הזו, זה היה בדיוק שעה 8 ואז בדיוק מניפים שם דגלים והיו צרמוניות עם חצוצרות ועמדו דום.

ש. ב-8 בבוקר?

ת. כן. אנחנו מגיעים לשער של המפקדה ואיזה רב-סמל שואל אותנו מה אנחנו רוצים. אף אחד לא יודע מספיק צרפתית להסביר מה אנחנו רוצים. משה תגר ידע צרפתית אבל הוא בכלל התבלבל. חיים אילת הציל את המצב ואיכשהוא הסביר שאנחנו פה חניכים של משהו. הרב סמל לקח אותנו שכבר ידע שאנחנו צריכים להגיע וזה היה מזל. אבל המומנט הזה לעמוד שם בפני השער של המטה של האזור היה מאוד מביך. הוא לקח אותנו למישהו שידע מה לעשות אתנו והוביל אותנו לאותו בית ספר ששם הייתי צריך להיות. את התותחנים לקחו אחר כך לבורמת', 18 ק"מ מטולון, ואת מיכאלי למקום אחר. אני נשארתי שם לבד בביתהספר והצרפתית שלי היתה חלשה מאוד. ביום הראשון לא דיברו אתי בכלל. אחר כך הסתבר לי גם למה. באותו יום היה ביקור רשמי של אניית קאדטים איטלקים. לנו היו צהלוניס ולהם היו כוכבים על הדשים של המדים. הצרפתים הבינו שאני איטלקי ולא ישראלי. ואת האיטלקים הם שונאים (אני מדבר על שנת 1951), על מה שהם עשו להם שהם נכנסו מאחורנית לריביירה. אז היות וחשבו שאני איטלקי לא דיברו אתי. אחרי שהם גילו שאני ישראלי הם דיברו אתי, אבל בנימוס הצרפתי שמוכר שהם גסי רוח בצורה קיצונית. שלושת הנחמדים היו אלה שהיו עם ה... זאת אומרת שהם היו עם דה-גול באנגליה, אז קודם כל הם דיברו קצת אנגלית יותר טוב וגם הם הבינו מה זה להיות זר. המעניין הוא שאחרי כמה חודשים הם הורידו את ה..., כי זה לא היה כבוד להיות מפני שהצי הצרפתי הם הסנובים, הפשיסטים הגדולים ביותר בצרפת. מישהו דרש מאתנו שנגיש הצעת תקציב מה אנחנו צריכים. אני ראיתי שאני יכול

לגור באנייה, אז קיבלתי קבינה לא על ה... אלא על משהו ישן בשם לוריין. קיבלתי קבינה וגם אכלתי באנייה. האוכל היה מצוין. הוא ביקש שנגיש תקציב מינימום. אני הגשתי תקציב כזה שמעצמו הוא הוסיף לי תקציב של 3000 פראנק. אנחנו לא קיבלנו משכורת אז. כל הרווקים שיצאו ללימודים לא קיבלו משכורת.

ש. למרות שזה היה תוך כדי שירות קבע?

ת. נכון. רק נשואים קיבלו. הפסיקו לתת לנו משכורת בתקופת הלימודים. באותה תקופה כולם התחילו להשתכר והתחילו להרשם לשיכון, ואני חזרתי כעבור שנה ולא היה לי גרוש על הנשמה. להיפך, אמא שלי שלחה לי כסף וגם חיים אילת קיבל מהבית. אני למדתי שם על חשבוני.

למחרת התחילו הלימודים ועל תכנית הלימודים כתוב Theorie de la Torpy. את זה הבנתי - תאוריה של טורפדו. אז בישראל לא ידעו מה זה טורפדו. נכנסתי לשיעור מלא אתגר שאני אלמד משהו ולא הבנתי על מה מדובר. זה היה מדכא בצורה קיצונית. קודם למדנו על הטורפדו הצרפתי. הצרפתים ממש גסי רוח. אחר כך הזמינו אותי לבתים שלהם וזה היה יוצא דופן, וכולם התפלאו איך הגעתי לזה שהזמינו אותי לבתים שלהם. אני משתדל להבין את הלימוד על הטורפדו הזה, ואחרי שבועיים יש מבחן. המבחן מתנהל כך: שלושה חניכים נמצאים בחדר - אחד מפרק חלק, אחד נבחן בעל-פה והשלישי מרכיב את החלק שפורק על ידי הראשון. כלומר, כשאני נבחנתי בעל-פה היו עוד 2 חניכים בכיתה והם הפסיקו לעבוד וחייכו, כי אני לא ידעתי כלום. היה מדריך בינוני סימפטי. אחר כך היו גם מדריכים מאוד סימפטיים. איך שיצאתי מהבחינה הזו בא אלי קצין ואומר לי: הטורפדו הבא שאותו נלמד הוא טורפדו גרמני. יש לי את כל הספרות הגרמנית. אתה מבין גרמנית, אולי זה יעזור לך.

ש. אתה באמת יודע גרמנית?

ת. כן. את הטורפדו הזה כבר הבנתי. לבחינה השנייה אחרי שבועיים הלכתי ועם הידיים והרגליים ועם ציורים ידעתי לענות, לא בצרפתית, והצלחתי להסביר וידעתי לפרק ולהרכיב, כי ידעתי במה מדובר וקיבלתי 18 נקודות מתוך 20. אבל גם אז שני החבר'ה שהיו אתי בכיתה הפסיקו לעבוד כי הם התפלאו.

המקרה השני היפה היה, כשהתחלנו ללמוד לוחמה נגד צוללות ושם היתה הדמיה, סימולטור. שם גם לא כל כך הבנתי מה עושים.

ש. והצרפתית שלך השתפרה?

ת. במשך הזמן. לאט לאט. זה היה נורא. גם לא היה לי עם מי לדבר. בערב נשארתי לבד באנייה, רק עם הקצין התורן וכולם הלכו הביתה. הם שכרו דירות. ואז קורא לי המדריך ואומר לי: אתה מדבר גרמנית? אמרתי שכן. הוא לקח אותי לחדר הפיקוד, סגר את הדלת והסביר לי בגרמנית מה צריך לעשות ואמר לי: עכשיו תעשה כך וכך. והצלחתי.

ש. מאפוא הוא ידע גרמנית?

ת. שמו היה שוויצר, הוא היה מאלזס-לורן. זה היה דבר נוראי האווירה בהתחלה. החצי השני היה כבר יותר מעשי ויותר קל. במשך כל השבוע לא היה לי עם מי לדבר. היו כמה חבריה שלמדו טורפדו לא בבית הספר אלא בבית מלאכה. ביום שישי הייתי בא אליהם, הייתי מדבר וחוזר לאנייה ללמוד. בעבודה המעשית כבר היה לי הרבה יותר קל. למשל, בהתקפה המעשית בצוללת ביס, בפריגטה, אז הצוללת עשתה תרגיל שהוא מאוד לא נהוג, ולמרות שפיספסתי את ההתקפה התגובות שלי היו נכונות וקיבלתי ציונים מצוינים. בסופו של דבר קיבלתי ... מהרמטכ"ל על הציונים שהישגתי למרות קשיי השפה. התאמצתי. קיבלתי גם תעודת גמר, מה שאחרים לא קיבלו. בטכס הסיום, יש להם שיטה מצוינת, הם עושים קודם כל מבחנים, למשל באימון גופני בתחילת התרגילים קפיצה לגובה, לרוחק, ריצה ורושמים את התוצאות. כעבור שנה רושמים עוד פעם והשיפור הזה נחשב לציון. לא הרמה, אלא אם שיפרת. זה יוצא מן הכלל. גם החניכים יכולים לבחור את התפקידים לפי המקום בקורס. היינו 10 חניכים ואני. הגיעו 10 תפקידים - סגן מפקד צוללת שזה הכי גבוה, כלומר המצטיין בוחר בתפקיד הטוב ביותר והאחרון בוחר במה שנשאר. נניח שיוצאים על משחתת זה אותו דבר, אבל אחד רצה להיות בטולון ואחד רצה להיות בבורדו, אז הם מתחלפים ביניהם. גם המצטיין מקבל מתנה. פתאום קוראים לי ונתנו לי תעודה עטופה בסרט. אני הייתי היחידי מכל אלה שלמדו בצרפת שקיבלתי תעודת גמר.

איך הגעתי להיות מוזמן לבתים של הצרפתים? רובם לא גרו בטולון, אלא בכל רחבי צרפת וכשהם באים לקורס הם שוכרים דירה, מביאים את המשפחה ואז לקראת הסוף שוב עוזבים את המשפחות. אז בהתחלה הם היו קצת בערב באנייה, גרו באנייה, ואחר כך הם גרים על החוף ובאנייה נשארנו רק אני והקצין התורן. אחר כך שוב לקראת הסוף שוב היו נשארים יותר בערב. הם היו מחליפים באנייה את המדים, לא היו מסתובבים עם מדים ברחוב. קרה שאחד שכח עניבה שחורה, אז לי היתה עניבה ספייר. פתאום יש הודעה שאדמירל בא לקבל והחבר'ה צריכים לצחצח נעליים, ואצלי היו כלי צחצוח נעליים. אחד לא היתה לו מחברת או עיפרון ואצלי היה הכל ותמיד עזרתי להם. אחר כך התאמנו על משחתת ששם היתה פנימייה לכל הקצינים. אמרו לי: אתה מקבל קבינה. אמרתי: לא. אז אמרו לי: לפניך היה פה קצין סורי והוא דרש קבינה. אמרתי: אני לא סורי. אנחנו 11 חבר'ה ואני עם כולם בפנימייה. אחרי חצי שנה פתאום אחד מהם הזמין אותי הביתה. אחר כך השני הזמין אותי הביתה. בסופו של דבר עם כמה מהם התחברתי, שאפילו בגמר הקורס, בחופש, הוזמנתי ל-Chateau בבריטן. הבריטונים זה לא הצרפתים. הוא אמר: אני בריטוני בשירות זמני של הצי הצרפתי. הם אנשים מאוד דתיים קתולים. בשבילי שהייתי מישראל וששחיתי בים כינרת בשביל האמא שלהם הייתי חצי קדוש. ה-chateau הזה, בשנת 1951, עוד לא היה לו חשמל. לפרות במרעה שלא יצאו רחוק מדי כן היה מתח חשמלי כזה. לפרות הם דאגו - לעצמם לא. האבא היה מאוד דתי וידע אפילו לקרוא עברית.

חזרתי מצרפת והלכתי לשמוליק טנקוס, שהיה מפקד חיל הים כבר. למדתי טורפדו, שליית מוקשים ו.... גם קורס המפורסם... הוא המשיך את הפטנט הזה של וסת שמווסת את הלחץ של האוויר בהתאם לעומק. אנחנו למדנו את זה בין הראשונים. אני באתי לארץ והבאתי שנורקלים ולא ידעו מה זה בכלל. הוא נתן לנו את הרצאת הפתיחה. אז טנקוס אמר: אני לא יודע מה לעשות אתך. אז אמרתי אני צריך לשבת במטה ולכתוב את כל הידע הזה שיש לי שלא ילך לאיבוד. אז רצו לשלוח אותי בתור סגן מפקד ק20, הסגן של שרון. אמרתי לו: אם אני עולה לאנייה הזו אני אקח פיקוד, מפני שראשית אני יותר ותיק ממנו בתור סרן ושנית יש לי תעודה של הצי הצרפתי ולו

אין כלום. אז במקום זה נתנו לי את הפיקוד על הא16, שהיתה אז אניית האם של שייטת 13. על הא16 היה בא מישהו ורושם על על חתיכת נייר מעיתון: תבוא ביום שני ב8- לעתלית. ביום רביעי אחרי הצהריים היו באים אלי.

ש. זה היה בתקופה הראשונה.

ת. בתקופה השנייה, כשאיזי רהב היה מפקד השייטת, אמרו לי להיות ב8- בעתלית והגעתי ב8- וחצי ואיזי קרא לי לברור למה הגעתי ב8- וחצי לא ב8-. היה לי תירוץ, אבל זה לא משנה. אבל אז ראיתי את השינוי הגדול בשייטת. אז גם עשו אותי יחידה בתוך השייטת, לכל האירועים החברתיים והייתי שייך לשייטת. על הא16 החלפתי את הכט, עד שהעמידו אותה.

אחרי הא16 התמניתי לסגן מפקד בסיס הדרכה מ1.4.1952-1. הייתי הסגן של שלמה אראל. אז היה קורס חובלים ג' המפורסם שממנו יצאו כמה חניכים מצטיינים. כעבור 7 חודשים מינו אותי מפקד הבה"ד בתקן סגן-אלוף. הייתי אז רב-סרן. הלכתי למפקד החייל ואמרתי שאני לא בשל להיות סגן-אלוף כי לא פיקדתי מספיק בים. זה היה אינסטנקטיבי. פשוט לא ראיתי את עצמי בשל לקבל דרגת סגן-אלוף. אחרי זה שלחו אותי לק20 בתור מפקד. הייתי שם 11 חודש. אחרי זה העבירו אותי בתור סגן מפקד ק32 ושם עשיתי את אחד המשגים. המפקד שם היה אחד המפקדים הטובים ביותר בחיל הים, מנחם כהן ז"ל. אני לא הסתדרתי אתו מפני שאני טיפוס להיות מפקד על חסקה ולא להיות סגן מפקד על אנייה. העבירו אותי ל"נוגה".

ש. זה היה המשגה שלא נשארתי עם מנחם כהן?

ת. לא. לא הייתי בסדר. לא הרגשתי נוח בתור סגן ועשיתי שטויות. אז העבירו אותי ועשו חילופים נבונים. לקחו את אברהם תבור שהיה מפקד ה"נוגה" והביאו אותה מאמריקה ושמו אותו סגן מפקד הק32 ואותי שמו מפקד ה"נוגה". זה עלה לי בשנתיים לקבלת סגן-אלוף. הוא קיבל סגן-אלוף שנתיים לפני. הייתי מפקד הנוגה, ק32 כמעט שנה ומשם עברתי בתור סגן מפקד ק38 "חיפה". הסגן של איצ'ה דביר.

ש. פה זה כן הלך להיות סגן?

ת. למדתי את הלקח. חוץ מזה היה לי קצת מזל, לאיציה דביר היה ניתוח אפנדציט, ודוקא אז היה אחד הניסויים המעניינים ביותר של העברת דלק או תידלוק בים, ונתנו לי מינוי של מפקד וקיבלתי כמה מחמאות מביני תלם וזה נתן לי הרגשה טובה.

ש. מה זה היה התידלוק בים?

ת. במשחתות היינו עושים תרגילים של העברת דלק מאנייה לאנייה.

ש. איך עשו את זה? עם צינור?

ת. כן. עם צינור. תוך הפלגה מהירה. את הניסוי הראשון עשו כשהייתי על ה"חיפה". אחרי זה נשארתי שם כמפקד, והיא היתה אניית מילואים והיה לנו קאדר קטן של אנשי מקצוע ויחידת מילואים.

ש. באיזה שנה?

ת. מ-1958 עד 1961. שלוש שנים. מה שהצלחנו לארגן טוב זה ההחזקה של האנייה. את זה אני עשיתי. המטה לא נתן שום הנחיות איזה מערכות להפעיל ואיך לתחזק את האנייה הזו שתוך 48 שעות של כוננות תוכל להפליג. היינו באנייה רק 2 קצינים ובנינו טבלה של מה אנחנו מפעילים פעם ביום, פעם בשבוע, פעם בחודש.

ש. כשהיא עמדה בהספנה?

ת. לא, כשהיא עמדה בנמל.

ש. ולא בשירות פעיל?

ת. איני זוכר אם היתה בשירות פעיל או לא. אני זוכר שביום ששיטת הגאווה הכי גדולה היתה שהתחרינו בחתירה או במשהו נגד אניות עם 180 איש ובכל זאת איזה גביע אחד לקחנו. העובדה שמה שעשינו היה טוב, שהיה מצב כוננות ואחת המשחתות היתה בשיפוץ והעבירו לי את יואב יסעור בתור סגן עם הצוות שלו ותוך 24 שעות האנייה היתה על מבדוק וכשירה למלחמה, למרות שהיתה באחזקה עם צוות של 30 איש סדיר או בקבע והיתה לי מיכסה של מילואים שהייתי קורא לה, שזה היה עוד 20 איש. פעם בשנה או פעמיים בשנה הייתי קורא את כל המילואים. עשיתי את זה שנתיים בתור מפקד.

ש. כמה זמן היא עמדה ככה?

ת. עד מלחמת ששת הימים. היה מינוי חירום. אז כבר הייתי מפקד הבה"ד ואז תידלקנו אותה מהבה"ד, שהיתה שיטה יותר טובה. היה לה צוות יותר קטן. אני בתור מפקד הבה"ד הייתי במינוי חירום מפקד חיפה וכל בעלי המקצוע הטובים של הבה"ד היה להם מינוי חירום על חיפה. ביום שישי הלכנו לאנייה והפעלנו את כל המערכות.

במלחמת ששת הימים איזי רהב היה סגן מפקד החייל. היו כמה שבועות של מתח לפני המלחמה. אמרתי לו: מתי אלך להחליף את ה"חיפה"? אז הוא אמר: אין לנו אישור להחליף את האנייה. אבל חוץ מזה הוא שלח אותי לאשדוד ולבצע מבצע קלשון. שאלתי: למה לא מפקד האנייה? אז הוא אמר: כמפקד האנייה יש לי ספייר את יהודה בן-צור. את מבצע קלשון אני תיכננתי, שהיה נחיתה באל עריש, כשהייתי ראש ענף מבצעים. הוא אמר: תפעיל את קלשון. ירדתי והפעלתי את קלשון.

ש. מה זה קלשון?

ת. זה נחיתה באל עריש.

ש. זה היה שם הקוד של המבצע הזה?

ת. הייתי בכל מיני תפקידי מטה - ראש מדור הדרכה, אחר כך ראש מדור במפקדה.

צד ב'

1953- הלכתי למטה בתור ראש מדור אימון שייטות, כאשר ענף הדרכה בכלל עוד לא היה קיים. לא ידעתי בדיוק מה לעשות זאת. אמרו לי: תכתוב לעצמך את הגדרת התפקידים. אז אמרתי: את זה אני לא עושה. היו שם כל מיני אינסידנטים אבל זה לא שייך להיסטוריה של חיל הים.

משם הלכתי לפו"ם. אחרי פו"ם רצו למנות אותי ראש ענף אמצעי לחימה, ענף 6, כי קודם הייתי בראש מדור לוחמה תת-מימית. אז בצדק מסוים לא עשו את זה, מפני שזה היה ענף שהלך לקראת אמצעי לחימה מודרניים ולי לא היתה הכשרה מתאימה. אז הלכתי לק38. מה-ק38, שם קיבלתי את דרגת סגן-אלוף, הלכתי להיות ראש ענף הדרכה, אחר כך הייתי ראש ענף מבצעים. תקופה די ארוכה הייתי גם זה וגם זה כי לא היה ראש ענף ים 3. משם הלכתי לבה"ד.

ש. באיזה שנה?

ת. בבה"ד הייתי 3 שנים ואז השתחררתי. הייתי שם ממאי 1955 עד מרץ 1958. בבה"ד הייתי אחראי גם על הק38 והפעלתי אותה כפי שתיארתי. ביום שישי, המדריכים שהיו באמת גברים גם מבחינה טכנית וגם מבחינה מקצועית באו לאנייה, היו שם צוות קטן מאוד, והפעילו את כל המערכות. לא היה אז מפקד לאנייה. אני הייתי אז המפקד שלה.

ש. יצאתם גם לים?

ת. לא. במלחמת ששת הימים שלח אותי איזי רהב לאשדוד ואמר לי: תפעיל את קלשון. שאלתי למה והוא אמר: אתה מכיר את קלשון, אתה תיכננת אותו. ירדתי לאשדוד. באשדוד לא היה כלום מבחינת הצבא. שבוע לפני ירדה לשם חוליה טכנית שהיתה שייכת לב"ח. המפקד שלה היה איזי. זו היתה יחידת אחזקה טכנית קטנה של 8 מכונאים. באתי לשם ודבר ראשון ידעתי שזו נחיתה באל עריש. הצלחתי לאתר את מפקד הכוח הנוחת, סגן אלוף אשכולות, שבמקרה היה אתי בקורס הכנה ליציאה לצרפת. הוא למד שריון בבית ספר לשריון. אז כבר היתה לנו שפה משותפת. הוא היה אז במילואים, ואתו עשיתי את התיאומים הראשונים. באשדוד עצמה הקמנו את הבסיס מכלום. היפה היה שבזמן הכוננות קיבלנו את כל מה שהיינו צריכים. באו אלי אנשי קשר מהדואר וקיבלתי את הטלפונים שרציתי. התכנית המקורית היתה למקם את המפקדה במינהלת הנמל. שיניתי את זה ולא הייתי צריך לשאול את אף אחד ועשיתי מה שמצאתי לנכון. מיקמתי את המיפקדה בבניין של מכבי האש שזה היה מרכז הנמל מבחינה גיאוגרפית קיבלתי יחידת נ"מ שהמפקד שלה היה פרונגי (אפרים). זו היתה יחידת מילואים של תותחי נ"מ 40 מ"מ לא מהכי חדישים. אבל זה מיד קשר אותנו במעגל בבקרה למעגל סגור של בקרת חיל אוויר. את המפקדה שלו מיקמתי באיזה שהוא מרתף. התחילו להגיע אלי הנחתות והיה צריך להכין אותן לנחיתה. בלילה הגיעה רכבת, וזה אחד המחזות המרשימים ביותר, עם כל השריון. זה לא היה שריון כבד אלא AMX וזחלמים, והיא נכנסה לתוך הנמל והיה איזה שהוא פטנט שלסקוב מחיל ההנדסה קיבל על זה ציון לשבח, שהטנקים יכלו לנסוע על הרכבת ולרדת מהקרונ האחרון. כלומר כל השיירה הזו נסעה על הקרונות וירדה. אני שמתי את הטנקים האלה בהאנגרים הגדולים של הפוטאש ואף אחד לא ידע שהם

שם. הרכבת חנתה ליד הפוטאש והם נכנסו ישר לתוך ההאנגרים. היו שם מומנטים נהדרים. הראשון הגיע בולדוזר עצום עם איזה סמל ואומר: המפקד אני פה. שאלתי אתה צריך משהו? אז הוא אמר: לא. תן ברז מים. זה מה שאני צריך. אחר כך התייצב אצלי סרן עם פלוגה של בה"ד 1 בשביל להגן על הנמל. הוא התייצב ואמר: יש לי מנות קרב ליומיים, תגיד לי מה לעשות. זה הכל. הוא לא ביקש ממני כלום. כל אלה שהגיעו מחיל הים כולם רצו דברים. הצבא בא ולא רצה ממני כלום. אירגנו שם את הראדאר שירכיבו על המגדלור של אשדוד עם הליקופטר. כל זה היה מאורגן. הייתי צריך נל"נים, הטלפונים. אז חיל הקשר שלח לי מה שאני צריך בשביל הקשר עם היחידות נ"מ והיה להם ספייר ושלח לי קוונים ומרכזנית. בזמן מלחמה הדברים רצים, אחד עוזר לשני. כל הציוד הלחימה שהייתי צריך הכל הגיע. מבחינה זו היתה אווירה נהדרת.

היתה לי בעיה עם בחור באחת מעמדות הנ"מ. הוא דיבר בטלפון עם אשתו וקלטו אתו והוא סיפר בדיוק אפוא שהוא נמצא. מה עושים עם בחור כזה? לשים אותו בבית סוהר? נזכרתי בעונש של הפלמ"ח. אמרתי לו: אתה יודע מה, לך הביתה. הבחור הזה בכה. ישב על המדרגות ואמר שהוא לא הולך הביתה. זה היה העונש הכי חמור. ש. זאת תקופת ההמתנה.

ת. כן. יצאו כמה פעמים לתרגילים. בלילה עם הנחתות העמסנו את השריון והם יצאו וחזרו להאנגר. אחר כך היה איזה שהוא שלב שכל הכוח של השריון הזה יצא, כמו שהוא בא כך הוא יצא.

ש. עם הרכבת שוב?

ת. עם אותה רכבת. כמובן שאת הפלוגה של בה"ד 1 לקחו לי כעבור 3 ימים והביאו לי במקומם איזה גדוד מילואים לשמור על הנמל. היו אנשים מבוגרים יותר. הם היו קצת בעייתיים וקיבלו נשק בלי.... אבל היה שיתוף פעולה. העמדנו לרשותם טלפון אחד. הרס"ר אירגן שהם יוכלו להודיע הביתה שהם בסדר. אנחנו גם עזרנו להם. להם למשל לא היה מים. הם לא באו מצוידים כמו אלה שבאו מבה"ד 1 עם קומנדקר ועם עוקב. אלה כבר לא היו כל כך מאורגנים אז אנחנו כבר עזרנו להם, ולעומת זאת הם עזרו לנו. היה לי פחד אחד - היו לי בנמל מחיל הים כמה נחתות וכמה טורפדות.

הם שמרו על עצמם. אני עם הכוחות שקיבלתי של חיל הים שמרתי על הרציפים, וחיל הרגלים שמר על הגדרות. בכל תדרוך לילה אמרתי להם דבר אחד: אפילו אם יחדרו חבלנים מצרים ופילו 3 מנופים ויפוצצו האנגר עם מכונות זה לא שווה שאתם תירו אחד על השני....

ש. מה היה התפקיד שלך?

ת. מפקד....

ש. מי היה מפקד הנמל?

ת. משה אלון. הוא גם עזר לי הרבה מאוד. אלה דברים שאני לא חושב שסיפרו אי פעם. ביטלו את הנחיתה והכוח חזר ואנחנו נשארנו שם והתארגנו להגן על הנמל. קיבלתי לפזר את הנ"מ בצורה מסוימת. אמרתי: לא. את הנ"מ שם בשביל להגן על ההאנגר. הנמל לא איכפת לי אם יפציצו. אני רציתי למנוע ירי לתוך הנמל. וזה אחד ההישגים שלא פתחו באש. היה לי עור רציני - משה סמודגיה, שהיה רב-סרן בתעסוקה בחיל הים והוא היה מנהל המבצעים של הנמל. בשלב מסוים כוח הנחיתה הזה חזר. הוא היה מורכב מטנקים, כלומר שריון וצנחנים. הם היו בתוך ההאנגר. אני זוכר את פרוץ המלחמה. אנחנו גרנו שם בתנאים מאוד פרימיטיביים עם מטבח שדה ועל איזה גג. בסופו של דבר הצלחתי לסדר שם את מטבח הפועלים שהיה שם מטבח גדול. הם העמידו אותו לרשותנו עם המזון שלנו. מזון קיבלנו כמה שאנחנו רוצים. לא ספרו לנו את המזון. אכלנו שם בצורה חופשית.

כמה ימים לפני פרוץ המלחמה נתנו חופשה למילואים וזה תרגיל ידוע להטעות. יום לפני כן בא אלי מפקד חיל הים, שלמה אראל ואמר: קוטי, מחר זה מתחיל, אבל אל תקרא לאף אחד, אתה צריך להמשיך ב.... בשמונה אני שותה את הקפה של הבוקר ונשמעת אזעקה מאשדוד. חשבתי לעצמי: איך אני מתחיל את המלחמה הזאת? גומר את הקפה או שאני דבר ראשון קיבלתי הודעה מהמפקדה להוציא ספינת טורפדו ולנסות להוציא טייס שנפל ליד עזה. שעתיים אחרי התחלת המלחמה נכנסתי לפיקוד של הנ"מ ושם הגיעו דוחות. ראיתי את כל הלוח והכל היה כחול, זאת אומרת שאין אף מטוס אויב באוויר. רבע שעה אחרי זה קיבלתי פקודה שהנחיתה בוטלה וכווחות החי"ר יוצאים. כוח הצנחנים היה מאורגן ואנחנו עתודה. בסוף הם הלכו לעתודה

למוטה גור לירושלים. כוח השריון הלך לעזה, אבל מה שלא הבינו שהנמל האזרחי המשיך לעבוד אז מאפוא בא הכוח הזה? פתאום בתוך הנמל נוסעים עשרות טנקים ונגמשים עם צבא ויוצאים החוצה. זה היה מראה שקשה לשכוח אותו - הם יצאו מההאנגר של הפוטש מאשדוד ויצאו מהשער הראשי. הם לא ידעו אם זה תגבורת שקיבלתי. אחרי זה היתה שיגרה בנמל. המשחתות נכנסו לתדלק באשדוד. "חיפה" באה לאשדוד לתדלק. היה מרגש לראות איך האזרחים באו לקבל את המשחתת. אחר כך בא שלב הפינוי של האו"ם, שזה סיפור מאוד מעניין שאינו מתועד לדעתי בשום מקום.

ש. מבסיס אשדוד?

ת. בזמן המלחמה עצמה נכנסו ספינות טורפדו, הנחתות נכנסו, אנחנו עקבנו אחרי תנועות חיל הים בים. היתה לי תמונת מצב של כל התנועות. אני מקבל איזה שהוא סגן או סרן אלי, עם פתק ממשה דיין: כוח האו"ם יתפנה דרך אשדוד ועוזר להם. כוח האו"ם היה בעזה והם רצו להתפנות לפורט סעיד והם לא יכולים. אז גם התחיל הקשר שאניות סוחר אזרחיות תבואנה לפנות את הכוח הזה. ש. מי הם היו?

ת. הראשונים היו שוודים. היתה אנייה שוודית. אני עושה ביקורת על הצוות וביניהם 3 מצרים. אמרתי לקפטן: תן לי את המצרים. אז הוא אומר: לא. אז אמרתי: אם כך תן לי רשימה מדויקת של כל חייל עם מספר אישי שיוצא. הוא הבין שהוא לא יכול לעשות את זה אז הוא אמר: קח את שלושת המצרים האלה. הוא הבין שאני מטרטר אותו כשאני מבקש רשימה של כל ה-700 שוודים שצריך לפנות והוא לא יכול לעשות את זה כי הוא רוצה להפליג מהר, אז הוא נתן לי את שלושת המצרים שביקשתי ממנו.

צלצלתי למפקד המשטרה האזרחית והוא בא תוך 5 דקות, בלי צו מעצר, ולקח אותם וכלא אותם בבית הסוהר. האנייה הזו יצאה וחזרה ואז כבר היה לי קשר עם השגריר השוודי, שהיה אז סגן הסגל הדיפלומטי והיה ידוע שהיה מאוד מקפיד על כללי הטקס. פתאום אומר לי השומר במפקדה: השגריר השוודי פה והוא רוצה לדבר אתך. כשהאנייה חזרה בפעם השנייה אז הוא ביקש את שלושת המצרים האלה. אז כבר היו

לנו עשרו אלפים של שבויים. אני לא זוכר אם התקשרתי למודיעין או לא, בסופו של דבר אמרתי מה אני צריך את שלושת הימאים האלה, כשאחד מהם בכלל נשוי לשוודית שגם עבדה באנייה, והחזרתי את שלושת המצרים האלה שלא יהיו לי בעיות עם השגריר השוודי.

ראשונים הגיעו אלי יחידת רפואה נורבגית מעזה, עם ציוד סופר מודרני - מרפאה, רנטגן, מרפאת שיניים ניידת. המפקד היה סגן אלוף נורבגי והם היו מודאגים מה קורה עם המשפחות שלהם. העמדתי לרשותם טלפון אזרחי במינהלת הנמל שהוא יוכל להתקשר לקונסול הנורבגי ולמסור את השמות של מי בסדר. אחר כך הגיעה יחידה שוודית. האנייה השוודית היתה בנמל ובאותו יום הם עלו ויצאו. אבל את כלי הרכב הם לא יכלו לקחת והשאירו אותם בנמל אשדוד ונשארו שם מאות כלי רכב לבנים של האו"ם. כעבור כמה ימים הם נראו כאילו עשו בהם קניבליזציה בצורה נוראית. הישראלים, אפילו קצינים בכירים של חיל הים, פתאום הוציאו משם מצבר וכל מיני דברים אחרים.

אחרי זה הגיעה יחידה יוגוסלבית. בסך הכל הגיעו כמה מאות שוודים, כמה מאות יוגוסלבים, כמה מאות ברזילאים וכמה אלפים של הודים. הראשונים היו הנורבגים שהיו היחידה הרפואית ואחר כך השוודים שיצאו מהר מאוד בצורה מסודרת, כי אני ויתרתי לו על רשימה, כי מה מעניין אותי כמה שוודים יוצאים והוא נתן לי את שלושת המצרים. אחר כך הגיעו אניות יווניות עם מעבורות שאפשר להעמיס עליהן גם רכב.

עם הברזילאים היה קטע מצחיק. מגיעה אניית תובלה של הצי הברזיליאני. ראיתי שהיא שקועה לגמרי. עליתי על האנייה ואמרתי לקפטן: כמה כלי רכב אתה יכול לקחת? אז הוא אמר: אני לא יכול לקחת כלי רכב מפני שאני מלא עם קפה, כי אני מוביל קפה בשביל הממשלה הברזיליאנית. אני יכול לקחת רק את האנשים. אמרתי לו: תתחיל להעמיס. מפקד כוח האו"ם היה גנרל הודי, והוא קצת בציניות אמר: לא, אתה לא יכול להעמיס את הברזילאים. אגב לברזילאים עשו גם סיור בתל-אביב לקצינים. לברזילאים יש טכס אחה"צ של הענקת אותות הצטיינות לקצינים שלהם. כלומר, אנחנו נלחמנו והם קיבלו אותות הצטיינות. אחרי הצהריים היה שם מסדר

יפה. אגב הם עושים את תרגילי הסדר בקצב הסמבה, שזה מראה מאוד יפה. אחרי זה הם עלו על האנייה והפליגו. אבל קודם הם קיבלו אותות הצטיינות על המלחמה שלהם.

אני הייתי צריך אישור מקולונל שוודי, שאגב קיבלתי ממנו תודה מאוד מרשימה על מה שעזרתי להם. הוא אמר: מה שאני ראיתי במלחמה שלכם זה מערער את כל יסודות המחשבה שלי. ראיתי שחיילים אצלכם שלבושים בסנדלים וחולצות חקי, עשו דברים שאצלנו עושים רק הקומנדו הטובים ביותר. הוא התכוון לאנשי המילואים שלנו שלא נראו כמו חיילים.

אחר כך באו שתי אניות יוגוסלביות. הם גם ניסו לשאול אותי שאלות אפוא יש מוקשים. אתם זה הלך מהר ומסודר.

עם ההודים היתה לי בעיה אפוא לשים אותם. מחוץ לנמל היו כמה האנגרים, הכנות לבתי חרושת ומצאתי שם האנגרים מתאימים ושם שמתי אותם ושם היו מים. זה מה שהם היו צריכים. הקצינים נטשו אותם. הם עלו על המעבורת הראשונה, דאגו לקחת אתם את הסמלים של היחידה.

ש. מה זאת אומרת מעבורת? הגיעה מעבורת הודית?

ת. לא. אחת המעבורות היווניות. הם לקחו אתם את ה... של הקצינים עם הבאר ועם הכל ועם הסמלים, עלו ונסעו. נשאר רבי הסמלים עם שלושת האלפים הודים, בלי אף קצין. דאגנו להם למים. אחר כך גם לאוכל. הם היו אנשים שקטים. התארגנו. הם מתרחצים במעט מאוד מים. אחר כך פיניתי אותם באנייה שוודית לקפריסין. האנייה השוודית חזרה והיו שתי מעבורות יוניות.

זה היה הפינוי של כוח האו"ם. לרשות הקצינים השוודים העמדתי את הטלפון שיוכלו להתקשר עם השגריר השוודי.

ש. אמרת שאיזי רהב אמר לך לגבי מבצע קלשון שאתה תיכננת אותו.

ת. כן.

ש. באיזה מסגרת תכננת אותו?

ת. כראש ענף מבצעים, תכננתי את זה עם אגם מבצעים.

ש. תכננתם והיה ותפרוץ מלחמה יהיה מבצע כזה שהוא תכנון שלך.

ת. כן.

ש. איזו הרגשה זאת לעשות משהו שאתה תיכננת?

ת. זה בוטל, מפני שצה"ל התקדם הרבה יותר מהר מאשר תוכנן והסתבר שבאל עריש היתה יחידת תותחנות סופר מודרנית מבוקרת, כך שהיה לנו מזל שזה בוטל. מה שעוד עשינו עם הנחתות זה פינוי שלל מסיני. את יחידת התותחנות הזו הבאנו אז אי אפשר להשתמש בה כי כל הוונדליזם של החיילים הישראלים.... אחר כך היו אופנועים. אמרתי שאת האופנועים האלה מטביעים בים. החבר'ה הביאו אופנועים פרטיים, אז לא נתתי להם להוריד את זה. שלל צבאי כן - שלל אזרחי לא.

אירגנתי את ספינות הדייג בפתח הנמל, אבל הן לא היו מצוידות.

מקרה לא נעים היה שאחת מספינות הדייג יצאה לדוג ודוקא אתו למדתי בבית ספר. אסור היה לדוג אבל הוא יצא כן לדוג.

ש. אתה מדבר על יחידת הסדגים?

ת. כן.

ש. היה לך אתם קשר?

ת. כן. עם יחידת הסדגים במלחמת קדש אנחנו הרכבנו שם שליית מוקשים. הסדגים במלחמת קדש. הייתי במפקדה ראש מדור ללוחמה תת מימית בענף מבצעי מלחמה והגיעו בארגזים מערכות לשליית מוקשים. הוחלט את הסדגים להפוך ליחידת שליית מוקשים. היחידי שידע אז בארץ מה זה שליית מוקשים הייתי אני. שמוליק בזמנו לא ידע למה הוא שלח אותי ואחרי זה קיבלתי מכתב הערכה על מה שעשיתי מיהודה רותם. היה תענוג לעבוד עם החבר'ה האלה. מאחר והם מתמצאים בציווד דייג אז הם קלטו מהר מאוד את מערכת השלייה הזו שאנחנו הצבנו. אני היכרתי אותה רק תיאורטית. בצרפת לא הפעלתי אותה. אבל הצלחנו עם היגיון ועם ימאות ועם ניסיון הדייגים ושלי להקים את המערכות ועשינו אפילו ניסוי שעשינו דמי מוקשים, חביות רגילות שהטבענו אותם עם עוגנים של בטון ושלינו אותם עם וויר ומתוך 20 שהטבענו הצלחנו לשלוח.... מה שהיה נהדר זה המסירות של יחידת הסדגים עם יהודה וכל החבר'ה. היה שיתוף פעולה. קיבלתי מכתב הערכה ממפקד החייל אחר כך.

ש. איך אתה רואה את חשיבותה של היחידה הזו?

ת. זו היתה שלייה של מוקשים מהדגם הלא מתוחכם ביותר. מוקשים שהם מאורגנים וקשורים עם ווייר לעוגן וצפים בעומק מתחת למים. מוקשים שמיועדים לעומקים גדולים או מוקשים ישנים. הם מוקשים מודרניים, אקוסטיים או מגנטיים או אקוסטיים-מגנטיים. כלומר, אם היו ממוקשים במוקשים מודרניים את המים הרדודים של מפרץ חיפה זה לא היה

התחלתי לתכנן את הפרישה שלי, אבל לפני זה למעשה הייתי צריך להיות נספח ימי בצרפת וזה תואם עם כל הגורמים בארץ כמו משרד החוץ והצרפתים הסכימו ואני כבר התחלתי לקחת שיעורים בצרפתית בשביל לרענן את הצרפתית שלי. אחרי מלחמת ששת הימים היחסים שלנו עם צרפת אני עוד שאלתי את מפקד החייל אם להמשיך ללמוד צרפתית, אז הוא אמר לי שכן אבל אני כבר הפסקתי. אז התחלנו לתכנן את הפרישה שלי. יום אחד קורא לי מפקד החייל ואומר לי: קוטי, ביום ראשון אתה יורד לזירת ים סוף.

ש. שלמה אראל?

ת. כן. קודם כל עשיתי דבר שהיום הוא מובן מאליו. היו לי שלושה ילדים - ילד בן 6, ילדה בת חצי שנה וילדה בת שנתיים. אמרתי שאני מבקש שיהיה מישהו שיקח בבוקר את הילד לבית הספר. היה לי מובן מאליו שיעשו את זה. ירדתי לזירת ים סוף. שם היה נפתלי רוזן ז"ל. השני היה הדר קמחי.

ש. באיזה שנה?

ת. בגמר מלחמת ששת הימים. המלחמה היתה ביוני ואני ירדתי כחודשיים אחרי זה. מבחינת המערך שם אני ישבתי באבו רודז. היה לנו ראדאר. הפעולה העיקרית היתה שחיל הים רצה להנחית כוח בקו המזח על מנת להציב עובדות בשטח שאנחנו שטים בצד הזה של התעלה והמצרים בצד הזה. לפעולה הזו היה צריך לצאת טורפדו ונחתת, אבל לקראת הפעולה שלחו אותי גם לסיור. היה שם מין הסכם גינטלמני עם המצרים שבתוך מפרץ סואץ, החלק הצפוני יותר קרוב ליציאת ה תעלה, אנחנו לא שטים בו. בשלב מסוים הוחלט שאנחנו פורצים את הקו הזה ושנתקרב לפתח התעלה

עם ספינת טורפדו ועם הנחתת. כשעברתי את הקו הזה, אני מוכרח לציין שהמצרים היו מאוד הגונים וקיבלתי שלוש יריות אזהרה לפני החרטום.

ש. אתה הפלגת על כלי שייט.

ת. כן. אני הייתי מפקד הזירה ולפעולה כזאת המפקד יוצא. אני הייתי מפקד הזירה והיה מפקד הכוח, היה מפקד הסטרים. קיבלתי שלוש יריות אזהרה מהחרטום. ה.... התקלקל. המשכתי. היתה שם אנייה אזרחית שעגנה. כשעברתי לידה לא ירו עלי. כשיצאתי שוב פתחו עלי באש. הפקודות שהיו לי שאם יורים עלי לא משנה מרחוק שאירה מה שאני יכול. היה שם מגדלור קטן, פתחתי עליו קצת באש 20- מ"מ. היו שם שני ערבים ואני לא יודע אם זה היה יעיל או לא. כשהגעתי לקו שהייתי צריך להגיע אליו פניתי לאחור, חזרתי וביקשתי סיוע אווירי, שישתקו את התותחים, כי הם היו מטווחים עצומים. הם ירו עלי מראס מוגרה, כאשר בקרת האש היתה באי גרין, שאחר כך תקפו אותו. קיבלתי פגזים מאוד מדויקים, מה שנקרא רכוב. הם היו מטווחים עלי בדיוק. את סירת הטורפדו ש... קצת יותר מים ממני שלחתי שתסתלק כמה שיותר מהר. יותר רחוק חיכתה לי הגוררת "צאלה". ברגע שחציתי את הקו הדמיוני הזה, למעשה התקרבותי יותר לטווח התותחים. כשחזרתי אפילו התקרבותי לראס מוגרה, אבל ברגע שעברתי את הקו הדמיוני הזה -

כעבור כמה ימים רצינו למשוך את האש עוד פעם. קיבלתי פקודה לעשות אותו דבר. אז את הסיוע האווירי לא קיבלתי מפני שמשה דיין היה צריך לאשר את זה והוא היה באיזה שהוא מקום ואי אפשר היה לאשר את זה. אז החליטו בפעם השנייה לגרות אותם ולפתוח עליהם באש. אבל אז לא נתנו לי לצאת מהריבוע הזה. היתה איזה אי הבנה קטנה עם ים 3 שאמר לי פתאום לחזור, כי הם חשבו שאני גמרתי כבר את הריבוע הזה ואני חזרתי ואז דוקא היתה רבייעיה של מטוסים מעל הראש ולא פתחו על באש.

ש. מה היתה המטרה של ההתגרות הזו?

ת. לחסל את התותחים שלהם. כתוצאה מהתקרית הזאת גם הפגזו להם את בתי הזיקוק והפציצו להם ועשו להם נזק רציני.

אחרי זה בא תכנון פעולה שלמזלנו בוטלה. התכנית היתה לקשור נחתת ברציף המזח. התכנית היתה שאנשי שייטת 13 יסעו קדימה עם סירת גומי או משהו מהיר ויחכו לי על הרציף ויחברו את החבלים. לדעתי מפני שלי היו 20 מ"מ בלבד על הנחתת. אצלם כל התעלה היתה מחופרת בצד שלהם.

ביקשתי לשים שקי חול בשביל להגן על העמדה של 20 מ"מ ולא אישרו לי את זה. הסיבה היא מחפירה. למזלנו הפעולה הזו בוטלה.

אחרי זה החליף אותי ... גלעד בזירת ים סוף. יומיים אחרי שהוא החליף אותי הטביעו את ה"בת גלים" או את ה"בת ים" שם. בזמן העברת הפיקוד היתה שם "בת גלים" ו"בת ים" אבל לא הספיקו לצבוע אותן, רק צד אחד היה צבוע שפשוט יהיה יפה. אז היתה העברת הפיקוד בינינו והנפת נס שירות פעיל על אחת מהן באותו מעמד במסדר באילת.

אחרי זה השתחררתי.

ש. ולאן הלכת?

ת. הלכתי לצי הסוחר. עבדתי 20 וכמה שנים בתור רב-חובל. 17 שנים על הקו הארוך.

ש. למזרח הרחוק?

ת. כן.

ש. ופרשת בינתיים כבר?

ת. לפני שלוש שנים יצאתי לפנסיה. 10 שנים הייתי רב-חובל של "סוונה". אני הוצאתי אותה מהמספנה חדשה.

יש לי קוריוז קצת בטחוני למה הורידו אותי מה"סוונה". קרא לי קצין המשמרת והקצין הראשון שלאורך הדופן של האנייה נסחבים כמה ארגזי ברזל, צפים ונסחבים עם הרוח.

ש. אפוא זה היה?

ת. בג'מייקה. הם חששו ממוקשים.

ש. מי הם?

ת. הקצינים. הם קראו לי ואמרו לי את זה, ואני אמרתי להם: זה לא מוקשים. דיווחנו על זה לאחראי על האבטחה האזרחית ששמרה על האנייה, והוא קרא למשטרה וכשכל העסק הזה היה בערך 50 מטר אחרי האנייה, הגיעה סירת מנוע אזרחית עם 8 חבריה, כשאחד מהם היה במדים והתחילו למשות את הארגזים האלה מהמים.

ש. זה היה בנמל?

ת. הוציאו את זה ושמו אותם על הסירה ונסעו. אני יוצא מג'מייקה ופוגש ממול אנייה ממול והם אומרים: קוטי, ניו-יורק מחפשת אותך, יש לך בעיה עם סמים. דיברתי עם ניו-יורק, מסתבר שבארגזים האלה היו סמים. אמרתי שאנחנו לא היינו מעורבים בזה. כתבתי דוח. אמרו לי שיבואו לחקור אותי אבל לא באו לחקור אותי. כתבתי על זה דוח מאוד מפורט עם העדויות שלי, של הקצין הראשון, הקצין השני והחשמלאי והעניין נשכח. לזה היה המשך. מסתבר מתוך ה-7 ארגזים האלה הגיעו למשטרה רק 1 או שניים. התחילו לחקור והמקומי הזה שקראתי לו שהיה אחראי על השמירה, מסר עדות שהיו 7. איימו עליו, אחד השוטרים, שאם הוא לא ישנה את העדות יהרגו אותו. אז הוא לא שינה את העדות והרגו אותו.